

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2019/20:AU13

Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden

Sammanfattning

I propositionen föreslår regeringen att möjligheten att utse regionala skyddsombud ska utvidgas genom en ändring i arbetsmiljölagen så att sådana skyddsombud får tillträde till fler arbetsställen. Utskottet avstyrker regeringens förslag till ändring i arbetsmiljölagen och tillstyrker därmed fem motionsyrkanden om avslag på propositionen.

Utskottet föreslår också ett tillkännagivande till regeringen om att tillsätta en utredning för att utvärdera effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet och tillstyrker därmed delvis fyra motionsyrkanden.

I betänkandet finns två reservationer (S, V, MP) och fem särskilda yttranden (M, SD, C, KD, L).

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:135 Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden.

Nio yrkanden i fem följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden.....	5
Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden	5
Reservationer	10
1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S, V, MP).....	10
2. Utvärdering av de regionala skyddsombudens verksamhet, punkt 2 (S, V, MP)	11
Särskilda yttranden	13
1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (M)	13
2. Regeringens lagförslag, punkt 1 (SD).....	13
3. Regeringens lagförslag, punkt 1 (C)	14
4. Regeringens lagförslag, punkt 1 (KD).....	15
5. Regeringens lagförslag, punkt 1 (L)	16
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	17
Propositionen	17
Följdmotionerna	17
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	19

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2019/20:3565 av Alireza Akhondi och Martin Ådahl (båda C) yrkande 1,

2019/20:3566 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 1,

2019/20:3573 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 2,

2019/20:3576 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 1 och

2019/20:3578 av Magnus Persson m.fl. (SD) samt

avslår proposition 2019/20:135.

Reservation 1 (S, V, MP)

2. Utvärdering av de regionala skyddsombudens verksamhet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen ska tillsätta en utredning för att utvärdera effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2019/20:3565 av Alireza Akhondi och Martin Ådahl (båda C) yrkande 2,

2019/20:3566 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 2,

2019/20:3573 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 1 och

2019/20:3576 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 2.

Reservation 2 (S, V, MP)

Stockholm den 14 maj 2020

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Anna Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Johansson (S), Gulan Avci (L), Mats Green (M), Martin Ådahl (C), Malin Danielsson (L), Ciczie Weidby (V), Johan Hultberg (M), Lotta Olsson (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Lundh Sammeli (S), Helene Hellmark Knutsson (S), Niklas Karlsson (S), Maria Gardfjell (MP), Larry Söder (KD), Adam Marttinen (SD), Michael Rubbestad (SD) och Tobias Andersson (SD).

Redogörelse för ärendet

I det här betänkandet behandlar utskottet proposition 2019/20:135 Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden. Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Fem motioner har väckts med anledning av propositionen. Motionsförslagen återges i bilaga 1.

Utskottets överväganden

Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår regeringens förslag. Vidare ställer sig riksdagen bakom det som utskottet anför om att regeringen ska tillsätta en utredning för att utvärdera effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 1 (S, V, MP) och 2 (S, V, MP) samt särskilt yttrande 1 (M), 2 (SD), 3 (C), 4 (KD) och 5 (L).

Gällande rätt

Bestämmelserna om lokala och regionala skyddsombud finns i arbetsmiljölagen (1977:1160). Där regleras bl.a. de regionala skyddsombudens tillträdesrätt till arbetsplatser.

Enligt 6 kap. 2 § arbetsmiljölagen ska det utses ett eller flera skyddsombud bland arbetstagarna på ett arbetsställe där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts. Skyddsombud ska utses även på ett annat arbetsställe, om arbetsförhållandena kräver det. Skyddsombud utses av en lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Om det inte finns någon sådan organisation utses skyddsombud av arbetstagarna. Skyddsombuden företräder arbetstagarna i arbetsmiljöfrågor och ska verka för en tillfredsställande arbetsmiljö.

Vid ett arbetsställe där minst femtio arbetstagare regelbundet sysselsätts ska det enligt 6 kap. 8 § dessutom finnas en skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. En skyddskommitté ska tillsättas även vid arbetsställen med ett mindre antal arbetstagare, om det begärs av arbetstagarna.

För ett arbetsställe där någon skyddskommitté inte har tillsatts får en lokal avdelning inom ett förbund eller en med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare enligt 6 kap 2 § tredje stycket utse ett skyddsombud utanför kretsen av arbetstagare. Ett sådant skyddsombud kallas för ett regionalt skyddsombud. Rätten att utse ett regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

Bortsett från vissa smärre språkliga justeringar har bestämmelsen om hur ett regionalt skyddsombud utses sett likadan ut sedan början av 1990-talet. Enligt bestämmelsen krävs alltså att två förutsättningar ska vara uppfyllda för att en lokal avdelning inom ett förbund ska få utse ett regionalt skyddsombud.

För det första får det på arbetsstället inte ha tillsatts en skyddskommitté. För det andra måste arbetstagarorganisationen ha minst en medlem på arbetsstället.

När det gäller befogenheterna har ett regionalt skyddsombud samma befogenheter som ett lokalt skyddsombud, t.ex. rätt att göra en framställning med stöd av 6 kap. 6 a § och att stoppa ett arbete med stöd av 6 kap. 7 §. Att ett regionalt skyddsombuds ställning i princip är likvärdig den som gäller för ett lokalt skyddsombud var något som poängterades redan i de ursprungliga förarbetena till arbetsmiljölagen (prop. 1976/77:149, s. 346). Beskrivningen av skyddsombudens uppgifter i 6 kap. 4 § gäller således även för ett regionalt skyddsombud. Av 6 kap. 4 § första stycket framgår bl.a. att skyddsombud företräder arbetstagarna i arbetsmiljöfrågor och ska verka för en tillfredsställande arbetsmiljö. I det syftet ska skyddsombudet inom sitt skyddsområde vaka över skyddet mot ohälsa och olycksfall samt över att arbetsgivaren uppfyller kraven i 3 kap. 2 a § om bl.a. systematiskt arbetsmiljöarbete.

Skyddsombud får inte hindras att fullgöra sina uppgifter. Detta framgår av 6 kap. 10 §, och det innebär bl.a. att skyddsombud har en tillträdesrätt till de arbetsplatser som skyddsombudet har behov av att besöka inom arbetsstället.

Propositionen

Regeringen framhåller att en avgörande faktor för ett fungerande arbetsmiljöarbete är att det finns en god samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare. Inom ramen för det gemensamma arbetsmiljöansvaret fyller skyddsombuden viktiga funktioner.

Regeringen noterar att rörligheten på den svenska arbetsmarknaden har ökat under de senaste decennierna. Som exempel nämns att arbetstagare stannar allt kortare tid på en och samma arbetsplats och att vissa anställningsformer har ökat i andel. Enligt regeringen innebär utvecklingen bl.a. att arbetstagares anknytning till arbetsplatsen blir svagare och att det är svårare att få arbetstagare att ta uppdrag som lokala skyddsombud. Det framhålls också att antalet och andelen småföretag och mindre arbetsställen har ökat över tid. Regeringen drar slutsatsen att utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden innebär att det finns anledning att anta att fler arbetstagare i dag jämfört med tidigare arbetar på en arbetsplats där det saknas ett lokalt skyddsombud och att det riskerar att leda till brister i det lokala arbetsmiljöarbetet.

Regeringen framhåller den roll som regionala skyddsombud har för att bl.a. uppmärksamma arbetsmiljörisker på arbetsställen som saknar ett organiserat lokalt skyddsarbete. Enligt regeringen finns det anledning att ifrågasätta den nuvarande ordningen som innebär att ett regionalt skyddsombud endast kan utses av en arbetstagarorganisation som har en medlem på arbetsstället. Den ökade rörligheten på arbetsmarknaden innebär en större risk för att det på en arbetsplats under perioder saknas arbetstagare som är medlemmar i en arbetstagarorganisation.

Regeringen vill därför utvidga möjligheten att utse regionala skyddsombud så att sådana kan få tillträde till fler arbetsställen. Regeringen föreslår att det

införs en alternativ grund i 6 kap. 2 § tredje stycket arbetsmiljölagen för när ett regionalt skyddsombud får utses, nämligen att arbetstagarorganisationen är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren på arbetsstället. Enligt regeringens förslag ska ett regionalt skyddsombud således få utses för ett arbetsställe där en lokal avdelning inom ett förbund eller en med sådan avdelning jämförlik sammanslutning av arbetstagare är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren på arbetsstället, även om sammanslutningen saknar medlemmar på arbetsstället.

När det gäller den lagtekniska utformningen av bestämmelsen i 6 kap. 2 § tredje stycket arbetsmiljölagen anför regeringen att den delar den underliggande utredningens uppfattning att det är lämpligt att samtliga förutsättningar för att ett regionalt skyddsombud ska få utses framgår direkt av lagtexten. I dag anges i bestämmelsen att en förutsättning är att en sådan skyddskommitté som avses i 6 kap. 8 § inte har tillsatts. Av 6 kap. 9 a § framgår dock att även andra organ får utses till skyddskommitté. I förtydligande syfte och utan att det påverkar bestämmelsen i sak föreslås därför att det i 6 kap. 2 §-även hänvisas till 6 kap. 9 a §.

Regeringen föreslår att lagändringen ska träda i kraft den 1 augusti 2020 och bedömer att det inte finns något behov av övergångsbestämmelser.

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:3566 av Mats Green m.fl. yrkar Moderaterna att riksdagen ska avslå propositionen (yrkande 1). Partiet menar att det är anmärkningsvärt att den regionala skyddsombudsverksamheten aldrig har utvärderats, trots att statliga bidrag går till arbetet. Ingen vet således hur effektiv eller framgångsrik verksamheten är. Den regionala skyddsombudsverksamheten och dess effekter på arbetsmiljöarbetet bör därför ses över av en statlig utredning innan ett ställningstagande gällande en utökning av verksamheten beslutas (yrkande 2).

Sverigedemokraterna yrkar i kommittémotion 2019/20:3578 av Magnus Persson m.fl. att riksdagen ska avslå propositionen. Partiet menar att en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden inte är en tillräcklig åtgärd för att komma åt dödsolyckorna i arbetslivet. Vidare menar partiet att regeringens förslag är missriktat, i vart fall om syftet är att ta sig an dagens arbetsmiljöproblematik för samtliga löntagare.

I kommittémotion 2019/20:3565 av Alireza Akhondi och Martin Ådahl yrkar Centerpartiet att riksdagen ska avslå regeringens proposition (yrkande 1). Partiet anser att det bör tillsättas en utredning för att utvärdera effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet (yrkande 2). Innan en sådan utredning är gjord är det enligt partiet inte rimligt att utöka de regionala skyddsombudens verksamhet.

Kristdemokraterna yrkar i kommittémotion 2019/20:3573 av Désirée Pethrus m.fl. att riksdagen ska avslå regeringens proposition (yrkande 2). Partiet är inte övertygat om att en utvidgad tillträdesrätt för de regionala

skyddsombuden är rätt väg för att uppnå ett förbättrat arbetsmiljöarbete. Partiet vill se en utvärdering av de regionala skyddsombudens verksamhet (yrkande 1). En sådan utvärdering bör ske innan en eventuell utvidgning kan bli aktuell.

I kommittémotion 2019/20:3576 av Gulan Avci m.fl. yrkar Liberalerna att riksdagen ska avslå regeringens proposition (yrkande 1). Partiet är negativt till att bygga ut ett system som det menar är i behov av en översyn. I linje med det vill partiet se en utredning om de regionala skyddsombuden (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Regeringens lagförslag

Utskottet delar regeringens uppfattning att det är avgörande att det finns en god samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare för att arbetsmiljöarbetet ska fungera. Utskottet håller också med om att lokala och regionala skyddsombud fyller viktiga funktioner på svenska arbetsplatser. Ett fungerande lokalt arbetsmiljöarbete behövs för att förebygga ohälsa, olyckor och i värsta fall dödsolyckor. Som regeringen anför är det lokala arbetsmiljöarbetet viktigt i strävan att uppnå nollvisionen för dödsolyckor i arbetet.

Utskottet kan dock konstatera att den svenska arbetsmarknaden har utvecklats under de senaste decennierna. Rörligheten på arbetsmarknaden har ökat och arbetsplatserna ser annorlunda ut i dag än vad de gjorde vid arbetsmiljölagens tillkomst på 1970-talet. Dessa förändringar har påverkat skyddsombudens arbete. Som exempel kan nämnas att den fackliga anslutningsgraden har minskat, fler småföretag med färre än fem anställda har vuxit fram och ökade arbetsmiljöutmaningar i form av psykisk ohälsa, trakasserier och mobbning har visat sig allt mer.

Det finns också skäl att framhålla att arbetsmiljöarbetet inte bara är en facklig fråga. Arbetsmiljöarbetet berör och ska bedrivas av dem som arbetar i verksamheten, dvs. av arbetsgivare och medarbetare. Redan i dag uppstår det situationer där det är otydligt vilken roll och vilket mandat de regionala skyddsombuden har. Regeringens förslag riskerar att öka otydligheten i fråga om vilken roll de regionala skyddsombuden har och därmed att försvåra i stället för att förbättra det lokala arbetsmiljöarbetet.

Utskottet konstaterar avslutningsvis att det inte har gjorts någon oberoende utvärdering av effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet. Även om utskottet naturligtvis delar regeringens ambition med förslaget, att stärka arbetsmiljöarbetet, menar utskottet att det inte är rimligt att ta ställning till en utvidgning av de regionala skyddsombudens tillträdesrätt till ytterligare arbetsplatser innan en utvärdering av verksamhetens effekter på arbetsmiljöarbetet har gjorts.

Mot denna bakgrund kan utskottet inte ställa sig bakom regeringens förslag som därför avstyrks.

Utvärdering av de regionala skyddsombudens verksamhet

I linje med vad som har anförts ovan anser utskottet att regeringen ska tillsätta en utredning för att utvärdera effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen. Olika förslag om att utreda de regionala skyddsombudens verksamhet finns i motionerna 2019/20:3565 (C) yrkande 2, 2019/20:3566 (M) yrkande 2, 2019/20:3573 (KD) yrkande 1 och 2019/20:3576 (L) yrkande 2, vilka samtliga delvis tillstyrks av utskottet.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (S, V, MP)

av Anna Johansson (S), Ciczie Weidby (V), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Lundh Sammeli (S), Helene Hellmark Knutsson (S), Niklas Karlsson (S) och Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:135 och avslår motionerna 2019/20:3565 av Alireza Akhondi och Martin Ådahl (båda C) yrkande 1, 2019/20:3566 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 1, 2019/20:3573 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 2, 2019/20:3576 av Gulan Avci m.fl. (L) yrkande 1 och 2019/20:3578 av Magnus Persson m.fl. (SD).

Ställningstagande

Vi anser att den lokala samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagar på arbetsplatsen är väsentlig för arbetsmiljöarbetet. De senaste decenniernas utveckling på den svenska arbetsmarknaden med bl.a. ökad rörlighet, fler otrygga anställningar och utstationerad arbetskraft samt minskad facklig anslutningsgrad innebär att det finns anledning att anta att fler arbetstagar i dag jämfört med tidigare arbetar på en arbetsplats där det saknas ett lokalt skyddsombud. I likhet med regeringen menar vi att det riskerar att leda till att syftet med arbetsmiljölagstiftningen inte uppnås och att det uppstår brister i det lokala arbetsmiljöarbetet. Ett fungerande lokalt arbetsmiljöarbete behövs för att förebygga ohälsa, arbetsplatsolyckor och i värsta fall dödsolyckor. De senaste åren har också antalet dödsolyckor på arbetsplatser ökat.

De regionala skyddsombuden fyller nödvändiga funktioner på dagens arbetsmarknad genom att de försöker att få igång samverkan om det lokala arbetsmiljöarbetet och uppmärksammar arbetsmiljörisker. Vi kan konstatera att dagens medlemskrav riskerar att leda till att de regionala skyddsombuden inte får tillträde till arbetsplatser där de skulle behövas. Därför välkomnar vi regeringens förslag om att utvidga de regionala skyddsombudens tillträdesrätt även till de fall där en arbetstagarorganisation är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren på arbetsstället.

Med ett kollektivavtalsförhållande som grund finns det goda förutsättningar för ett partsgemensamt ansvar för arbetsmiljöarbetet. Vi delar regeringens uppfattning att förslaget bör ses som en naturlig anpassning till dagens

arbetsmarknad och att det är väl anpassat till den svenska arbetsmarknadsmodellen. En utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden kan leda till ett bättre fungerande lokalt arbetsmiljöarbete. Det kan i sin tur bidra till att förebygga ohälsa, arbetsplatsolyckor och i värsta fall dödsolyckor.

Vi ser med oro på att en utskottsmajoritet genom sitt ställningstagande mot regeringens förslag visar ett så tydligt motstånd mot den svenska modellen för arbetsmiljöarbetet. Utskottsmajoriteten verkar inte se det behov som finns av att stärka arbetsmiljöarbetet på den svenska arbetsmarknaden. Genom att som det verkar endast lyssna på synpunkterna från vissa arbetsgivarorganisationer och helt bortse från vad t.ex. olika arbetstagarorganisationer, Arbetsdomstolen och Arbetsmiljöverket anser om förslaget har företrädarna för de fem partier som utgör utskottsmajoriteten valt en olämplig väg framåt. Den väg som majoriteten har valt innebär att en nödvändig förstärkning av arbetsmiljöarbetet som skulle komma många utsatta arbetstagare till del nu inte blir av. Det visar på en bristande förståelse för vikten av de regionala skyddsombudens verksamhet och den viktiga funktion som dessa fyller på den svenska arbetsmarknaden.

Vi anser således att riksdagen bör anta regeringens lagförslag.

2. Utvärdering av de regionala skyddsombudens verksamhet, punkt 2 (S, V, MP)

av Anna Johansson (S), Ciczie Weidby (V), Caroline Helmersson Olsson (S), Fredrik Lundh Sammeli (S), Helene Hellmark Knutsson (S), Niklas Karlsson (S) och Maria Gardfjell (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:3565 av Alireza Akhondi och Martin Ådahl (båda C) yrkande 2,

2019/20:3566 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 2,

2019/20:3573 av Désirée Pethrus m.fl. (KD) yrkande 1 och

2019/20:3576 av Gulan Avcı m.fl. (L) yrkande 2.

Ställningstagande

Vår utgångspunkt är att den lokala samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare är en förutsättning för ett framgångsrikt arbetsmiljöarbete. Det är viktigt att denna samverkan utvecklas i takt med att den svenska arbetsmarknaden förändras. På många arbetsplatser spelar de regionala skyddsombuden en avgörande roll för att få till stånd en fungerande lokal samverkan. De regionala skyddsombudens verksamhet är således en central del av den svenska modellen för arbetsmiljöarbetet.

Vi noterar att utskottsmajoriteten inte verkar dela vår inställning till de regionala skyddsombudens verksamhet och dess avgörande betydelse på den svenska arbetsmarknaden. Utskottsmajoriteten menar att en utvärdering av effekterna av de regionala skyddsombudens verksamhet är nödvändig innan det går att ta ställning till en utvidgning av tillträdesrätten. Vi har svårt att se något behov av att utvärdera effekterna av en verksamhet som många vittnar om fungerar väldigt väl, inte minst många arbetsgivare som aktivt söker kontakt med de regionala skyddsombuden för att få stöd i arbetsmiljöarbetet.

Det är inte lämpligt att ytterligare skjuta på genomförandet av denna viktiga reform genom att tillsätta ännu en statlig utredning på området. Frågan om de regionala skyddsombudens tillträdesrätt har redan varit en del av uppdraget för två statliga utredningar under 2000-talet (SOU 2017:24 och SOU 2007:43) som båda föreslagit en utvidgad tillträdesrätt. Effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet i form av bl.a. antalet årsarbetskrafter och besök rapporteras varje år av centralorganisationerna till Arbetsmiljöverket som i sin tur redovisar till regeringen. Av Arbetsmiljöverkets redovisning framgår bl.a. att de regionala skyddsombuden gör ett mycket stort antal arbetsplatsbesök varje år. Verksamheten kan också sägas vara kostnadseffektiv för staten då arbetstagarorganisationerna själva bidrar med ungefär lika mycket av kostnaden som staten.

Mot denna bakgrund kan vi inte ställa oss bakom förslagen i motionerna som därför avstyrks.

Särskilda yttranden

1. Regeringens lagförslag, punkt 1 (M)

Mats Green (M), Johan Hultberg (M) och Lotta Olsson (M) anför:

Som framgår av utskottets ställningstagande anser vi att riksdagen bör avslå regeringens förslag om en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden. I detta särskilda yttrande utvecklar vi delar av våra skäl för detta.

Som utskottet framhåller har arbetsmarknaden genomgått stora förändringar de senaste decennierna med bl.a. en minskad facklig anslutningsgrad. Vi konstaterar att detta bl.a. innebär att det i dag på många arbetsplatser inte finns någon lokal facklig organisation som kan tillsätta ett skyddsombud.

Vi har inget emot att skyddsombud är fackligt anslutna, men det bör inte vara tvingande eller normerande. Om de anställda i stället väljer sitt eller sina skyddsombud, som i sitt uppdrag har reguljär kontakt med svenska myndigheter är det möjligt att renodla skyddsombudens arbete till att fokusera på arbetsmiljöarbetet. Genom att se över möjligheten att ge Arbetsmiljöverket en bättre insyn skulle det också vara enklare för myndigheten att arbeta med arbetsmiljöproblem som är svåra att adressera vid reguljära platsbesök. De personer som i dag lider av allra sämst arbetsförhållanden är de som hamnar utanför fackförbundens intressesfär, eftersom dessa personer oftast inte är fackligt anslutna. De som arbetar på arbetsplatser utan lägstalöner och kollektivavtal har oftast inget skyddsombud att vända sig till. Vi vill verka för att stärka rättigheterna för anställda på de allra mest otrygga arbetsplatserna, och därför måste insatserna för anställda vid företag utan kollektivavtal ökas. Vi konstaterar att regeringens förslag inte tar sikte på detta.

Avslutningsvis vill vi understryka det anmärkningsvärda i att de regionala skyddsombudens verksamhet aldrig har utvärderats, trots att statliga bidrag går till arbetet. Ingen vet således hur effektiv eller framgångsrik verksamheten är.

2. Regeringens lagförslag, punkt 1 (SD)

Adam Marttinen (SD), Michael Rubbestad (SD) och Tobias Andersson (SD) anför:

Som framgår av utskottets ställningstagande anser vi att riksdagen bör avslå regeringens förslag om en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden. I detta särskilda yttrande utvecklar vi närmare våra skäl för detta.

Vår arbetsmiljöpolitik tar avstamp i dagens förändrade arbetsmarknad och aktuell forskning och statistik på området. I Sverigedemokraternas budget för 2020 föreslog vi därför en helt ny modell för det lokala arbetsmiljöarbetet, där bl.a. de regionala skyddsombuden ska ersättas av oberoende arbetsmiljöinspektörer som är frikopplade från facken.

Till skillnad från regeringen ser vi nämligen inte arbetsmiljöarbetet som enbart en facklig och partsgemensam fråga. Utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden innebär att fler arbetstagare i dag jämfört med tidigare arbetar på en arbetsplats där det saknas både kollektivavtal och anställda som är medlemmar i ett fackförbund. För att få till ett fullgott lokalt arbetsmiljöarbete på samtliga arbetsplatser måste vi ge fler möjlighet att axla rollen som skyddsombud eftersom det är lokalt som det livsviktiga arbetsmiljöarbetet gör mest skillnad. Dagens modell där fackförbunden i huvudsak utser skyddsombuden både lokalt och regionalt är problematisk av flera skäl, såsom sviktande medlemsantal och fackförbundens politiska agenda. Vi menar därför att det är dags för en ny modell för det lokala arbetsmiljöarbetet med möjlighet för fler att bli skyddsombud.

När det gäller de statligt finansierade regionala skyddsombuden vill vi se ett system med arbetsmiljöinspektörer som är anställda av och rapporterar till en statlig myndighet, förslagsvis Arbetsmiljöverket. Dessa arbetsmiljöinspektörer ska ha tillträde till samtliga arbetsplatser i landet.

De problem som vi ser i dag har växt fram under det nuvarande systemet. En utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden är inte en tillräcklig åtgärd för att komma åt dödsolyckorna i arbetslivet och skulle innebära att man bygger vidare på ett system som i grunden är exkluderande. Regeringens förslag är därför missriktat, i vart fall om syftet är att ta sig an dagens arbetsmiljöproblematik för samtliga löntagare. När löntagarnas liv står på spel finns det inget utrymme för att enbart slå vakt om det partsgemensamma arbetet. Samtliga löntagares trygghet ska värnas.

Mot bakgrund av att de regionala skyddsombudens verksamhet aldrig har utvärderats har vi, trots att vi helst vill se en helt annan modell, valt att stödja förslagen om en utredning.

3. Regeringens lagförslag, punkt 1 (C)

Martin Ådahl (C) anför:

Som framgår av utskottets ställningstagande anser jag att riksdagen bör avslå regeringens förslag om en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden. I detta särskilda yttrande utvecklar jag delar av mina skäl för detta.

Jag anser inte att en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden enligt regeringens förslag är rätt metod för att komma till rätta med de arbetsmiljöproblem som finns på arbetsmarknaden.

För att arbetsmiljöarbetet ska fungera väl krävs att det är tydligt vem som gör vad och att roller och mandat inte blandas ihop. Regeringens förslag innebär att arbetstagarorganisationer får tillträde till arbetsplatser där de inte har medlemmar. Arbetsmiljöarbetet är inte bara en facklig fråga utan något som är av intresse för alla som är delaktiga i en verksamhet. Det är viktigt att den otydliga roll som de regionala skyddsombuden har redan i dag inte tillåts att kompliceras än mer genom att man på bristfälliga grunder utvidgar tillträdesrätten för de regionala skyddsombuden enligt regeringens förslag.

Frågan om hur vi kan stärka förutsättningarna för det lokala arbetsmiljöarbetet är central. Småföretagen efterfrågar i dag i första hand rådgivning, stöd och inspiration. Därför anser jag att eventuella resursförstärkningar för arbetsmiljöarbetet primärt borde gå till en oberoende rådgivningsfunktion hos Arbetsmiljöverket. Jag anser även att myndighetsliknande uppgifter ska skötas av myndigheter, inte av ombud från arbetstagarorganisationer som saknar medlemmar på arbetsplatsen.

Det faktum att de regionala skyddsombuden till stor del bekostas av statliga medel talar också för att det behövs en oberoende utredning av den effekt systemet med regionala skyddsombud har på arbetsmiljöarbetet.

4. Regeringens lagförslag, punkt 1 (KD)

Larry Söder (KD) anför:

Som framgår av utskottets ställningstagande anser jag att riksdagen bör avslå regeringens förslag om en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden. I detta särskilda yttrande utvecklar jag delar av mina skäl för detta.

I Kristdemokraternas utgiftsområdesmotion om arbetsmarknad och arbetsliv (mot. 2019/20:3202) yrkas bl.a. på att de regionala skyddsombuden ska utvärderas och att en sådan utvärdering bör göras innan deras befogenheter eventuellt utvidgas. Yrkandena om regionala skyddsombud behandlades i utskottets betänkande 2019/20:AU10 Arbetsmiljö och arbetstid, där Kristdemokraterna i ett särskilt yttrande lovade att återkomma till frågan i den kommande beredningen av regeringens lagförslag.

Jag står fast vid att en utvärdering av de regionala skyddsombudens verksamhet är nödvändig innan det kan bli aktuellt med en utvidgad tillträdesrätt. Det är olyckligt att regeringen har valt att gå vidare i frågan och lägga fram det aktuella förslaget utan att en sådan utvärdering av verksamheten har gjorts.

I likhet med vissa remissinstanser finns det inslag i propositionen som jag också ställer mig positiv till. Som exempel kan nämnas det som Migrationsverket pekar ut i sitt remissvar om att förslaget är en relevant åtgärd för att nå arbetstagare som annars hade varit skyddslösa.

Till skillnad från regeringen är jag dock inte övertygad om att en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden är rätt väg att gå för att uppnå ett förbättrat arbetsmiljöarbete. Jag noterar att vissa remissinstanser som avstyrker regeringens förslag bl.a. påpekar att det finns risk för att arbetsmiljöarbetet görs till en facklig fråga i stället för att det hålls på den lokala nivå där det hör hemma. Det är ett av flera frågetecken som behöver klaras ut innan det är rimligt att fatta beslut om en utvidgad tillträdesrätt. Den tidigare utredningen (SOU 2017:24) behandlade inte dessa aspekter och gick inte tillräckligt djupt in på riskerna för en sammanblandning av de regionala skyddsombudens uppgifter.

5. Regeringens lagförslag, punkt 1 (L)

Gulan Avci (L) och Malin Danielsson (L) anför:

Som framgår av utskottets ställningstagande anser vi att riksdagen bör avslå regeringens förslag om en utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden. I detta särskilda yttrande utvecklar vi delar av våra skäl för detta.

I Liberalernas kommittémotion 2019/20:2748 yrkas bl.a. att skyddsombudens verksamhet bör utredas. Yrkandet behandlades i utskottets betänkande 2019/20:AU10 Arbetsmiljö och arbetstid där Liberalerna följde upp yrkandet i en reservation. I reservationen slår vi fast att skyddsombudens verksamhet bör utredas och att inriktningen bl.a. bör vara att ersätta de regionala skyddsombuden med en ny och mer ändamålsenligt utformad funktion. I reservationen noteras också regeringens lagförslag och vår avsikt att återkomma i frågan. Vi står fast vid vad Liberalerna tidigare har framfört.

Vi vill vara tydliga med att skyddsombuden fyller en oerhört viktig funktion på svenska arbetsplatser. Systemet med skyddsombud och regionala skyddsombud kommer dock från en tid då arbetsplatserna såg väldigt annorlunda ut jämfört med i dag. Vi kan konstatera att för många arbetsplatser och för många skydds- och hälsoproblem fungerar inte det nuvarande systemet optimalt.

Vi är negativa till att bygga ut ett system som är i stort behov av en större översyn. I stället vill vi alltså se över skyddsombudens uppdrag. Det behövs en skyddsombudsfunktion på regional nivå för att företräda arbetstagarna i arbetsmiljöfrågor, men vi menar att rollen behöver vara mer ändamålsenligt utformad och anpassad till dagens arbetsmarknad.

Det är uppenbart att svensk arbetsmiljöpolitik behöver en förnyelse och en ändrad inriktning, så att psykisk ohälsa, mobbning och sexuella trakasserier tas på större allvar och förebyggs.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:135 Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160).

Följdmotionerna

2019/20:3565 av Alireza Akhondi och Martin Ådahl (båda C):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2019/20:135 om utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att utvärdera effekten av de regionala skyddsombudens verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3566 av Mats Green m.fl. (M):

1. Riksdagen avslår proposition 2019/20:135 Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de regionala skyddsombudens verksamhet ska ses över av en statlig utredning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3573 av Désirée Pethrus m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera de regionala skyddsombuden och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen avslår proposition 2019/20:135 Utvidgad tillträdesrätt för de regionala skyddsombuden.

2019/20:3576 av Gulan Avci m.fl. (L):

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om de regionala skyddsombuden och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3578 av Magnus Persson m.fl. (SD):

Riksdagen avslår propositionen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i
arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 2 § arbetsmiljölagen (1977:1160)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.**2 §²**

På ett arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsätts, ska det bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud (arbetsmiljöombud). Skyddsombud ska utses även på ett annat arbetsställe, om arbetsförhållandena kräver det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av en lokal arbetstagarorganisation som är brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns det inte någon sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För ett arbetsställe där sådan skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får en lokal avdelning inom ett förbund eller en med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse ett skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse ett regionalt skyddsombud gäller *endast* om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

För ett arbetsställe där sådan skyddskommitté som avses i 8 *eller* 9 a § inte har tillsatts får en lokal avdelning inom ett förbund eller en med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse ett skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse ett regionalt skyddsombud gäller om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället *eller är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren på arbetsstället.*

Bestämmelser om hur skyddsombud på fartyg ska utses finns i fartygs-säkerhetslagen (2003:364).

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2020.

¹ Lagen omtryckt 1991:677.

² Senaste lydelse 2009:870.